

Јуриј Мамлејев

ДВЕ ПРИЧЕ И ПЕСМА ИЗ ГРОБА КОЈА ЈЕ ТРЕЋА ПРИЧА

ОБИЧАН ЧОВЕК

Кад све саберем, ја сам неуспео човек. Мој неуспех је у томе што нисам постао бог. Да, да, бог, бесмртан, не-човек. Остало ми је да живим још два дана (таква је научна прогноза), а за четрдесет осам сати не може се научити да постанеш бог.

Два дана. На остало пљујем.

Све је готово.

Седим у малом ресторану у Минхену и скраћујем време, ипак два дана, последња, трају лудачки дуго. Наручио сам салату и три минхенска пива. Волим минхенско пиво, оно мирише просто. (И ја сам, у суштини, прост.)

А свет – ђаво нек га носи. И тај Минхен, Рио де Жанеиро, Њујорк и остале глулости.

Нека ја у свом животу и нисам успео (рекао сам због чега), али та бића, људи, такорећи уопште нису живела. Нису имала шта да бирају, осим виршли, салата, аутомобила и пива.

Али негде у себи ја их волим.

Нарочито жене. Ипак припадам њиховој врсти, то јест људској врсти. У томе је ствар. У свим будистичким књигама, на пример, пише да је велики успех оваплотити се као човек, то се дешава милион пута ређе

од оваплоћења нижих живих бића – од безбројних похотљивих инсеката (ово је наравно симболика) до демона који урлају у празнину.

А ја се с тим не слажем.

Коме до ђавола треба то људско оваплоћење, ако је оно за деведесет девет процената људи узалуд дато: спавао, гурао се, радио и у гроб. По чему је то боље него бити инсект? Премда се цела западна цивилизација на томе држи (то јест на физиологији). Уосталом, баш ме брига за такву цивилизацију, она ће ионако ускоро црћи као пацов, угушивши се својим постојањем.

Сад ме заправо ништа не интересује.

Јер ми је остало само два дана.

За то време нећу моћи да постанем бог. А бити човек одвратно ми је.

Упркос томе, понављам: негде у себи волим ту погану врсту у којој ме ђаво натерао да се родим.

Нарочито волим жене.

Овде – у овој пивници – оне су страшно сентименталне, скоро живе, за разлику од осталих хиљада житеља града.

Или ми се у бунилу то само тако чини?

Већ сам попио две кригле овог дивног пива.

Жена је овде слатка, мека, од меса, с великим грудима.

Шта им је у души – и имају ли уопште душу – не знам.

Неки савремени западни теолози одлучно одбацују то средњовековно сујеверје о души и о њеној бесмртности. Они одбацују и самог Бога, остајући при томе професори теологије.

Нека им Бог помогне. Они то чине јер им је добро плаћено.

Мени лично се обичне жене у пивници свиђају далеко више него ти богослови.

Опет понављам – то што мени није пошло за руком да постанем бесмртан, бар планетарно божанство, то је само зато што се нисам оваплотио тамо где сам желео, већ у деградираној људској врсти.

Неки стари списи о човечанству говоре другачије – али они имају у виду друге људе и друго време.

Па, господине, с том комедијом је завршено.

Спустио сам отров у своју последњу криглу пива и наслућујем уживање...

Али то одвратно, смрадно људско тело, које трули... И њега сам стекао зато што сам се родио у људској врсти – Господе, како ми је она досадила. Малаксавам од саме помисли на њу.

Ипак, ипак...

Посматрам их сада како жваћу, гледају, пију пиво. И њихове жене, чије су очи лепше него очи мушкараца.

Па шта? Нека су мало и лепше. Па шта? Господе, како су ми досадили, са својим књигама, са својим пивом, са својим религијама... Не-

ко ће рећи да сам духовни емигрант. Једна моја баба била је Русиња, из Русије, други преци су – овдашњи. Родио сам се овде, на Западу. Не познајем Русију. Чему ова прича? Кроз један сат или пре постаћу стварни емигрант. Време је, време је!

Само сам једном био у тој земљи. Зар је мало земаља у свету – Јапан, Италија, Луксембург, Белгија. Али Русија је потпуно нешто друго. То није само земља. Осетио сам то чим сам допутовао. Био сам тамо недељу дана. Једну недељу за десетине година живота.

Ништа, ништа тамо нисам разумео. Људи, градови. И одједном један страشان тренутак. Отишао сам на излет, у шуму. Природа ме запањила својом тугом, али неком високом тугом, као да је она била само симбол неких далеких тајанствених сила. Изненада је из шуме изашла девојчица. Имала је око четрнаест година. Била је повређена, испод ока модрица, мало крви, вукла је ногу. Можда силована (то се свуда дешава) или су је само тукли. Али мене се није уплашила – снажног мушкарца, усред шуме. Упутивши ми брз поглед, приђе ближе. Погледа ме у очи. Од тог погледа срце ми је стало и као да се претворило у грудву бескрајне љубави, очаја и... одвојености. Опростила ми је тим погледом. Опростила ми је све што је бездано гадно у човеку, све зло, и пакао, и своју крв, и ране. Ништа није рекла. Удаљила се стазом према хоризонту. Била је као ускрснула Русија.

Погледао сам око себе, И одједном сам јасно осетио да се у тој јадној одбаченој природи, чији изглед продире до дна душе, у тим кућицама и храмовима у даљини крије наговештај нечега што се никада не може разумети и што није од овога света.

Ето, и с тим сам завршио. Затим сам се вратио на Запад и поново упрегао у обичан људски точак: посао, новац, малоумно урлање телевизије, алкохол. Стрес. Негде узгред хомосексуализам. Рачуни. Метро. Стрес. И болест. Остало је свега два-три дана, мислим: и тако се с напором покрећем. А сад – добар дан пиво с отровом! Овде стављам тачку и пијем... Слова се расплињавају... Већ не могу да пишем.

ЗУ-ЗУ-ЗУ

Милионер Мајкл Харис је банкротирао, то јест средстава за живот му је можда остало, али као милионер је ишчезао са златног хоризонта Америке. То се десило, како се често дешава, доста неочекивано.

Мајкл је био, попут многих Американаца, непоправљиви прагматичар. Иако је имао милионе, он, на пример, никада – ни у машти – није планирао да уђе у онај круг финансијске олигархије која влада западним светом. Одлично је схватао да је то немогуће, јер је знао све тајне механизме и суштину те олигархије и није смео чак ни у мисли-

ма да на нешто такво претендује. Али релативну моћ и солидни социјални статус, које омогућује умерено велики новац – увек је имао. Не рачунајући многобројне друге привилегије: на пример, могао је да се подмлади одговарајућим животним органом узетим од неког дечака из трећег света, из Јужне Америке рецимо, и да се повеже са момцима који те послове обављају за оне из света „добитника”.

И сад се све то срушило.

Два дана после краха Мајкл је седео у свом кабинету на Менхетну и размишљао. Истина, он никад није био у стању да размишља о нечем другом осим о новцу, и то је био први пут да не мисли о њему: мислио је о самоубиству. Све је готово. Без доста новца живот није имао смисла. Очај и огорчење били су такви да се с њима даље није могло живети. Мајкл је био рођени оптимиста, није могао да поднесе ни сенку патње.

У углу његовог кабинета тихо је мрмљао телевизор. Као из рога изобила сипале су новости и промицале очи, све једнаке – без израза. Лица манекена у великим продавницама била су тек незнатно изражајнија. Те до чуђења истоветне физиономије су енергично и једнолично говориле о маркама аутомобила, о средствима за контрацепцију, о педофилији, о Богу – све у истом низу. Мајкл никад није обраћао пажњу на та лица, запажао је само чињенице које су се тицале његовог бизниса. Али сад је и то постало бесмислено. Статус, моћ, материјална добра, који иду са великим новцем, нестали су. Његов поглед се усмерио на прозор са кога је решио да скочи. Педесет први спрат, значи нема шанси да остане жив. (Обично они који скачу с те висине умиру пре ударца о земљу.)

Иако се Мајкл није колебао да скочи одмах, рецимо кроз шест или десет минута, у његовом мозгу је и даље врвело од података о бизнису, бескрајни низови цифара и комбинација и то га је ометало да оствари донету одлуку. Поново није успевао да мисли о било чему другом осим о новцу.

Харис је гледао на сат. Изненада му се свест потпуно ослободи, сети се случаја о коме му је причао чувени психоаналитичар Чарлс Смит. Тај психоаналитичар је лечио једног другог милионера који је у то време био чак кандидат за председника САД: то јест, човек веома високог ранга. Звао се Б. У. Боловао је од неизлечиве смртоносне болести и унајмио је Чарлса да му поправи психичко стање.

Чарлс Смит се трудио, трудио, али смрт се доста брзо приближавала (без обзира на милионе и бившу кандидатуру), и смислио је следеће:

– Б. У. – рече он свом пацијенту, оставши с њим насамо. – Најбоље решење у вашем положају је да се поистовестите са мувом. Запамтите, што је простије биће са којим се поистовећујете пред смрт то ће те лакше умрети. Схватате?! Тим пре што ми, Американци, уопште

тежимо упрошћавању, чак и у сфери теологије. Ви ћете то лако извести. Сетите се само ваше делатности, ваших говора, скините са њих прекривач људских речи и шта ће остати: зу-зу-зу. Наравно, ја не узимам у обзир све чињенице, али по унутрашњој логици вама је лако да пређете на то зу-зу-зу. Можда мало поједностављујем, али ми сад све поједностављујемо, чак Платона и Шекспира. Ево какав вам метод саветујем: седите у фотељу, ни о чему не мислите и сматрајте да сте мува. И то што искреније и потпуније. Зу-зу-зу. Биће вам пријатно и смрт ћете дочекати без проблема. Зу-зу-зу.

Б. У. се одмах сложио. Идеја му се учинила сјајном, чак племени-том. (Б. У. је био веома побожан.)

Под будним Чарлсовим оком започеле су сеансе преображаја. Б. У. се понекад жалио на монотонију свог новог постојања, али Чарлс је измислио (то је оно, стваралаштво!) нови метод: тражио је од Б. У. да укључи телевизор, посебно програме из културе и да, гледајући њих, сугерише себи своју истоветност с мувом. Чарлс је сматрао да ти програми уништавају главне нервне центре, тако да ће се процес поисто-већивања са мувом и њој сличним бићима код гледаоца одвијати са више оптимизма и ефикасности.

Б. У. се заиста ускоро преобразио у муву, мада је формално изгледао као човек, и на крају није ни приметио да је умро.

Целе те приче Мајкл се сетио док је у шоку седео у свом кабинету.

Али нешто му се у њој није свиђало. „Зашто да постајем мува”, мислио је. „Одједном скочим, и крај. Ти психоаналитичари увек компликују...”

Мајкл је већ био пришао прозору кад неко покуца на врата. Мајкл одговори. Уђе сарадник по папире.

– Are you fine? – неочекивано рече он.

– I am fine – широко, свим својим белим зубима, осмехну се Мајкл.

Сарадник изађе.

Мајкл скочи.

Пре него што је умро у његовом мозгу промицале су мисли: Новац, Бог, Бог, Новац.

У трену се сети (негде је то чуо) да после смрти буде Светлост. Веровао је у то, био је добар хришћанин, истина, готово није правио разлику између Бога и Новца. Смрт је била безболна. Умро је пре него је ударио у земљу. Очекивао је Светлост. Али угледао је Таму, тачније тунел Таме, а на његовом крају непознату маљаву фигуру у облику круга...

„Пакао”, синуло му је у свести.

Али одједном тама је ишчезла, ишчезла је и чудна фигура на крају тунела.

Уместо ње у сусрет Мајкловој души – или у њој самој – летела је огромна црна Мува. А у његовом кабинету остао је да виче само вели-

ки телевизор преко кога су једнолично промицала, као марионете, лица председника, лауреата светских награда, шефова корпорација и других „добитника”.

ПЕСМА ИЗ ГРОБА

Костја Пугајев је имао око тридесет пет година и није много волео да пије. Са женом се разишао, али из других разлога. Обожавао је звезде, печурке и снове.

Сањао је обично нешто несувисло, без икакве логике. Час како медведу скидају панталоне, час како он није на Земљи, већ на Месецу, час како му на глави сија круна. Једном, док су пили чај, Пугајев рече својој старој пријатељици Глаши:

– Некако сам у својим сновима неукротив. А на јави сам добар.

Глаша, симпатична и пуначка као крофна, узврати:

– Боље би било да је обрнуто. Мени се свиђају нестални и неукротиви. Добри људи ми не требају, ја, Костја, волим рђаве. А и ти си, Костја, у суштини, лош.

Костја широм отвори очи:

– Толико година, Глашо, живим с тобом, а и даље се чудим зашто си ти таква. Споља да те човек поједе, а у души: облаци и сумње.

– У шта ја то сумњам, Костја? – лукаво се осмехну Глаша и одгризе парче пите.

Како у шта? – избечи очи Костја. – У све сумњаш, Глашо. Не верујеш у свет, овај овде. А знај – он подиже прст – ако и жене престану да верују у овај свет, то је крај нашег људског рода.

– И треба да му је крај – дрско узврати Глаша.

– Немој тако – намршти се Костја. – Нешто ти не прија тај чај.

Глашка се закикота и пољуби га.

– Како си сва бела, слатка, права руска жена – разнежен рече Костја – и душа ти је огромна.

– У томе и јесте невоља – осмехну се Глаша.

А кроз десетак дана, кад је Костја по навици дошао, Глаша није била код куће. Суседи ништа одређено нису могли да му кажу, на крају је испало да је Глашуња из чиста мира отпутовала на крај света, у Сибир, зашто – не зна се, и тамо се изгубила, за Костју неповратно.

Пугајев дуго, дуго није могао ништа да схвати. Затим се напио – први пут у животу. Кроз месец-два било му је мало лакше, мада је у сну плакао. Није могао да објасни себи зашто. Јер није он тако безумно волео своју Глашу. На крају се ипак опоравио од губитка. И живот као да се вратио у колотечину. Али кроз годину дана опет је пао у поштиеност. Непосредан узрок овог пута био је нестанак његовог оца

– отац је изјутра изашао и више се никада није вратио. У милицији су сматрали да су му одсекли главу – перестројка је била у пуном јеку и у крају је харала банда криминалаца.

Али Пугајев у одсецање главе није веровао, мислио је да је отац нестао, и то је све. Мајку није имао – тачније имао је, али већ је одавно није сматрао својом мајком.

Посао је час напуштао, час поново почињао да ради, али је некако престао да обраћа пажњу на свакодневне животне ситнице.

Нешто га је вукло напред, у страну. Спријатељио се са новим људима, сасвим необичним. Они су волели да пију на гробљу, међу њима и девојке са таквим очима као да ће њихови будући женици бити анђели. Само је једна од њих била јако замишљена, али не због анђела наоколо, већ унутра у себи. Њу су највише волели.

А Костја Пугајев се губио међу њима. Он је такође почео да пије на гробовима – помало. Неки од његових нових другова су у томе толико уживали да их је просто немогуће било одвући са гробова. Ту су понекад и ноћивали, наравно лети.

Прошле су две године.

Костја Пугајев је био у дубоком заносу. Али здрав разум није губио: напротив, усталио се на послу.

... Негде почетком лета 1992. године Костја је лутао по гробљу. У то време био је скоро престао да пије, али и кад је трезан волео је гробове. Ишао је, ишао и седе поред једног неугледног гроба у центру гробља, у зеленило. Наоколо само дрвеће, жбуње и суседи, макар и мртви.

Седео је он тако у некој отупелости око пола сата и одједном јасно чује: у гробу неко пева. Управо у том гробу поред кога је седео. Костја Пугајев није био плашљив човек, али овде је премро. Помислио је да је пијан, или да има халуцинације? Како да то провери? Већ пола године није се опио, а халуцинације, наравно, свако може имати. Костја тада одскочи у страну. Чује – пева, али већ слабије, тише. Костја се удаљи још више – певање престаде. Прошета око других гробова – ништа. „Значи нису слушне халуцинације – оне не зависе од места”, резонувао је Костја. И врати се поново. Чим је пришао, чује: певају. Тамо под земљом, испод хумке. Костја у очају седе на земљу. По челу му избише капљице зноја. „Схватам”, промрмља у себи, мада ништа није схватао. Песма је била сетна, али са значењем, мада чудним. Пугајев напреже слух: речи је разумео, али нису имале општи смисао, о чему се пева Пугајев није могао да разабере.

Одједном га је обузео тамни ужас, нарочито у стомаку, али уместо да бежи он потрбушке паде на гроб. Певање се сад чуло гласније. Разликовао је речи: о незаборавку (цвет, значи), о самоћи и тузи, али општи смисао је био негде више (или ниже) него што је он могао да појми.

Пугајев ошамућен скочи и поче да трчи. Нико га није пратио. Истрчавши иза ограде гробља, удари по њушци неког трезног мушкарца. Овај паде. Пугајев се сакрио и два дана није излазио из куће. Трећег дана пође опет на гробље – прво трамвајем, затим метроом – и на крају се нађе на клупи поред гроба. Одмах је зачуо песму пригушену, језиву, али из душе. Одскочио је, прошетао и поново пришао. Певају. Ипак певају. У џепу својих широких панталона Пугајев је донео флашу вотке – онако, за сваки случај – и сад се сетио. „Охо! Можда ће од ракије све проћи, клин се клином избија, попићу, и све ће се разби-стрити”, помисли.

Мало је оклевао, а онда седе на траву поред злосрећног гроба, отвори флашу, нађе чак и парче плесњивог сира и поче да пије онако из грла. Како је пио, постајао је све веселији, али певање није престајало. На крају, кад је испио пола флаше, Костја рече себи: „Па нека певају. Шта ја ту имам. Вероватно је неки певач из Большог театра ту сахрањен.” Још једном пажљиво, али пијано, погледа имена на гробу. Било их је много, цео списак. „Нека их је и стотину”, охрабривао је себе Костја, „ја сам жив. Чим пијем – значи жив сам. То је тако”, заклимао је главом. И устаде са земље. Али сумње су наставиле да га муче. „Ако из сваког гроба почну да певају – ни у позориште не треба да идеш. Изгледа да је тако”, заклима он главом. И ипак се удаљи од опасног места. А следећег дана одлучи да поразговара са својим пријатељима – јуначинама са гробља. Али ови нису хтели ни да га саслушају, јер они стварно ништа нису чули, а један, који се недавно појавио, туробно-озбиљни пубертетлија рече Костји:

– Ти, чича, немој да нам мутиш памет. Тек што смо почели да пијемо. А ти нам квариш уживање својим бунцањима. Моја мама у сну пева: то је чињеница, и то ми је доста. А да покојници певају то је већ, стриче, револуција у природним наукама. У школи о томе ништа нисмо учили.

Остали нису хтели ни да чују за то да јуре на неки гроб и да случају неко певање. То је веома вређало Костју. Ипак се нашао један старац који је загризао мамац. То се десило месец дана после првих знакова песме из гроба. Пугајев је често, али са великим опрезом свраћао овамо и то само дању, док се види; увече није ни помишљао да седи на таквом месту. А враћао се зато што га је нешто вукло. Вуче и вуче. „Па шта”, мислио је Пугајев, „одувек сам волео песму. Истина не разумем смисао, тако ваљда и треба, кад певају из гроба. Јер они су 'тамо', а ми 'овде'.”

Тај старац, који је пристао да слуша, био је веома слаб, Пугајев га је једва довукао до гроба. Старац леже на земљу и поче да слуша пажљиво. Одједном уплашено скочи као дечак.

- Стварно певају... Чујем, али једва, једва – промрмља он.
- О чему певају? – упита Пугајев.
- О звездама – рече старац.

Пугајев клекну и прислони главу, и стварно, песма је била о звездама, али веома тиха.

- Лепо певају – плачним гласом рече старац.
- Ето – рече устајући Пугајев – не чујем то само ја...
- Наравно да не чујеш. Ја имам одличан слух – промрси старац.
- Али не могу сви то да чују – рече Пугајев.
- Свакако да не могу – сложи се старац. – Не могу сви ни да певају.

Нарочито ако су покојни.

- Бојиш ли се, деда? – строго упита Пугајев.

– А чега да се бојим? – опет плачним гласом рече старац. – Ускоро ћу бити међу њима. Они ће ми бити најближи род.

- Хајдемо, дедице, кући, занели смо се – тужно рече Пугајев.

Кроз недељу дана нашао се још један човек који је чуо певање.

Овог пута се Пугајев јако разнежио. „Значи има нас много са финим слухом. А ја сам мислио да сам изузетак”, закључи он.

Наставио је да долази на гроб. При томе није одсуствовао са посла. Речју, водио је нормалан социјални живот.

Једном, већ крајем дана, дође он на свој гроб. Ослушну. Сад су певали о љубави. Као неки подземни хор. Напио се тада добро. И уз то певање о некој неоствареној љубави заспа.

У то време је туда пролазио Сања Пљујев, прилично неваљао момак од око двадесет пет година. Угледавши Пугајева како спава на гробу, Пљујев се зачуди. „Гле, гле”, помисли он, „гробове већ скрнавe. Још ће и да се избљује. Али добро, то је његова ствар, не смета да видим шта има у џеповима.” За себе је Пљујев увек говорио да ни мртва не би згазио. Али ипак ради убедљивости лупи спавача по тинтари флашом, да чвршће спава. У џеповима није било бог зна шта. „Мени за вотку, а болесној сестрици за кокош биће доста”, задовољно промумла Сања. Одлазећи погледа још једном Пугајева. Растужи се. „Нешто се не мрда”, помисли. „Само сам га мало куцнуо. Требало би већ да устане.”

Чак је био одлучио да приђе да га подигне, можда му је потребна помоћ. Али онда се предомисли и клисну.

Међутим, Пугајев је умро. Десило се то зато што Сања није добро одмерио ударац, уместо да га удари мало, да га онесвести, ударио га је превише, на смрт. Сам Пљујев ни пред собом то није признавао и док је носио сестрици кокошку, тешио се тиме да је онај на гробу био на мртво пијан и да због тог није устао.

„Вероватно се смеје док прича својој жени како су га чукнули по глави и опељешили”, разнежено је мислио Пљујев. „Ја ни мртва стварно не бих згазио”, закључио је задовољан собом.

Али Пугајеву није било до смеха. Сахрањивали су га веома скромно, на гробљу удаљеном од града и то захваљујући помоћи сажалјиве богате тетке. Бивша жена није ни дошла.

У почетку је све текло нормално. Сив, обичан дан. Поред гробља тужна крчма. Ни музике, ни тужбалица. Уопште узевши, монотono, али допустиво.

Све је почело онда када је Костја почео да пева. У сандуку. Још га нису до гроба ни донели, а он запева. Истина, нико то његово тајно певање није чуо, осим... пре свега необичног, старца седе главе, који се однекуд појавио. Тај старац уопште није личио на оног слабашиног старца кога је Костја једном довукао на гроб да слуша. Очи овог који је ишао за сандуком биле су пуне, мудре, са сјајем лудила, истина, не људског, него некаквог другачијег, као да је био неко друго биће, али већ напола лудо – у најбољем смислу наивно. Такав утисак је остављао. Уз то, на себи је имао одећу прљаву и поцепану, али његова глава је била величанствена. Ето, баш је он – можда захваљујући свом надземаљском слуху – први чуо да је Костја Пугајев почео да пева. Други који је то чуо био је Павел, човек од око четрдесет година, стари сусед из детињства Костје Пугајева.

Старац је одмах осетио да је Павел „чуо”, тако је Павел одједном почео да се понаша глупо. Он намигну Павелу и позва га себи руком.

Павел приђе.

– И шта, чујеш? – осмехну се старац.

– Чујем. Пева – мрачно рече Павел. – А шта је са другима, чују ли? – показа главом на малу туробну поворку.

– Њима још није дано – исцери се старац.

– Зашто пева? – Павел погледа старца тешким укоченим погледом. – Шта је он, нека птица, да пева, и то после смрти? Испада да ми птицу сахрањујемо, а? – и Павел плуну на земљу.

– Птицу или не – ужурба се старац – а пре свега Костју...

Павел пође поред старца оборивши главу. Старац одједном показа на тетку:

– Гледај, сине, како се његова тетка тргла. И она поједине речи Костјине песме чује. Одломке. Због тога и изгледа онако изгубљено. Ех, људи, људи... – Старац с тугом рашири руке.

– Ти, старче, све знаш – туробно рече Павел. – Реци онда, шта ће бити са Костјом?

Старац се уозбиљи.

– Не можеш ти то да схватиш – одговори старац. – Али ипак ћу ти рећи. Видиш, Костја ће до краја света певати. Као они у гробу, које је он чуо. Али Костјина судбина – и старац подиже прет – друкчија је чак и од њихове. Костја ће певати до краја свих светова уопште, а не само до краја овог нашег света. Такав је он испео. – Старац опет рашири ру-

ке и у некој недоумици настави. – И тако певајући до краја света постојећег, ући ће назад у Прапочело, у Бездан, значи, и раствориће се у њему... – опрезно настави старац – тачније, заспаће свешћу својом... на дуго, дуго... Не може се то на наш начин израчунати ни на каквом компјутеру, колико ће он почивати у том Прапочелу. Вечност се не може израчунати...

– А затим? – тупо упита Павел.

Старац одједном погледа око себе. Одећа на њему као да се још више поцепала.

– А затим – уздахну старац – при новом сварању света, наш Пугајев ће из Прапочела, из Бездана искочити... као биће, значи... тако језиво, тако дивље, које се ни речју, ни мишљу, ни ћутањем не може описати. И живеће дуго – старац тешко уздахну...

Павел је потиштено ћутао. Поворка је мирно ишла према циљу. Константин је певао. Одједном Павел погледа око себе: а старца нема. Као да је у земљу пропао. Павел се окрену овамо, онамо, обиђе око сандука (једна старица чак повика на њега), али старца нигде. Нестао.

„Вероватно је тркнуо у крчму”, помисли Павел и намршти се.

„А како ћу ја сад сам...”, и он забринуто махну руком према поворци. „Они иду, као гуске глупи, ништа не чују, а како је мени?”

ЈУРИЈ МАМЛЕЈЕВ (1931, Москва) – прозни и драмски писац, песник, филозоф. Завршио је студије шумарства и предавао у школама. Бавио се проучавањем класичне и источне филозофије, окултних наука (теозофије и др.). Био је руководилац неформалног езотеричког кружока. Прозу је почео да пише 1953. Пошто није могао да објављује у својој земљи, емигрира (1974) у Сједињене Државе, предаје руску књижевност на америчким универзитетима, а 1983. преселио се у Француску. Објављује у француским и руским емигрантским часописима. Прву књигу прозе објављује у Француској, преводе га на друге западне језике. Крајем осамдесетих штампају га и у домовини. Аутор је више књига прича, три романа, две књиге филозофских размишљања. Живи у Паризу и Москви. Критичари га сврставају у надреалисте, „метафизичке реалисте”, он себе сматра настављачем традиције Гогоља, Достојевског, Соллогуба и Белог. Догађаји о којима пише су синтеза обичног, нормалног и необичног, болесног, ужасног. Његови јунаци узети из свакодневног живота најчешће имају болесну, трауматизовану психу. Писац тако открива наличје обичног – зло у човеку, хаотични и сурови свет, катастрофе и разарања, узјамно неразумевање, страх од смрти и патолошки однос према оностраном. „Мамлејевљева школа” има одјека у делима постмодернизма.

Превео с руског и белешку саставио НОВИЦА ЈАЊУШЕВИЋ